



REVIEW ARTICLE / Derleme Makalesi  
<https://doi.org/10.37093/ijisi.1355450>

## Entegrasyon Paradoksunun Tanıtımı ve Çeşitli Sosyal Psikoloji Perspektiflerinden Bir Derlemesi

Zafer Özkan\*

### Öz

Entegrasyon paradoksuna göre ev sahibi topluma başarılı uyum sağlamış gibi görünen iyi eğitilmiş ve yüksek gelirli göçmenler esasen ayrımcılığı en çok hisseden ve göç edilen topluma psikolojik olarak en uzak hisseden bireylerdir. Türkiye, dünya çapında en çok mülteciye ev sahipliği yapmaktadır, ancak Türkçe literatürde entegrasyon paradoksuyla ilgili yayımlanmış çalışma sayısı azdır. Bu çalışmanın amacı, entegrasyon paradoksunu teorik arka planıyla beraber tanıtmak, paradoksu destekleyen ve desteklemeyen çalışmaları sıralamak ve paradoksu eleştirel bir şekilde tartışmaktır. Ayrıca entegrasyon paradoksu; kültürleşme, göreceli yoksunluk ve gruplar arası temas gibi sosyal psikoloji perspektiflerinden ilgili çalışmalar ışığında incelenmiştir. Entegrasyon paradoksunun bir başka potansiyel sonucu olan ve literatürde geniş bir yer edinen göçmenlerin geri dönme niyetleri ile ilgili çalışmalar da tanıtılmış ve tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Entegrasyon paradoksu, göçmen uyumu, algılanan ayrımcılık, kültürleşme, geri dönüş

**Cite this article:** Özkan, Z. (2024). Entegrasyon paradoksunun tanıtımı ve çeşitli sosyal psikoloji perspektiflerinden bir derlemesi. *International Journal of Social Inquiry*, 17(2), 407–424. <https://doi.org/10.37093/ijisi.1355450>

\* Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, Ordu, Türkiye.  
Asst. Prof. Dr. Jagiellonian University, Faculty of Social Psychology, Krakow, Polonya.  
E-posta: [zaferozkan@odu.edu.tr](mailto:zaferozkan@odu.edu.tr), [Zafer.ozkan@uj.edu.pl](mailto:Zafer.ozkan@uj.edu.pl) ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7831-2491>

### Article Information

The work has been supported by a grant from the Priority Research Area (Future Society: Behavior in Crisis Lab—Flagship Project) under the Strategic Programme Excellence Initiative at Jagiellonian University. Grant No.: U1U/P02/NO/21.97

Received 5 September 2023; Revised 25 June 2024; Accepted 28 August 2024; Available online 30 August 2024

## An Overview of the Integration Paradox and Insights from Different Social Psychology Perspectives

### Abstract

According to the integration paradox, well-educated and high-income migrants who appear to be integrated successfully into the host society are, in fact, the ones who feel the most discriminated against and the most psychologically distant from the host society. Türkiye hosts the largest number of refugees worldwide. However, few published studies on the integration paradox exist in Turkish literature. The aim of this study is to introduce the integration paradox with its theoretical background and to list and critically discuss the studies that support and non-support the hypothesis. In addition, the integration paradox is examined in the light of relevant studies from social psychology perspectives, such as acculturation, relative deprivation, and intergroup contact. This study also introduced and discussed migrants' intentions to return, another potential consequence of the integration paradox and a new and expanding research area in the literature.

**Keywords:** Integration paradox, immigrant adjustment, perceived discrimination, acculturation, repatriation

### 1. Giriş

Özellikle eğitilmiş ve bu anlamda topluma katkısı olabileceği düşünülen göçmenlerin göç ettikleri ülkede genel olarak toplumla uyumlu yaşamaları, ülkede kalmaları bağlamında arzu edilen bir durumdur. Ancak, geldikleri ülkedeki toplumla etkileşimleri arttıkça, bazı göçmenler kendilerini toplumdan daha fazla dışlanmış ve uzaklaşmış hissedebilmektedirler. Bu durum, göç ettiği toplumla bütünleşmiş (entegre olmuş) gibi görünen ve bu anlamda ev sahibi topluma psikolojik açıdan daha yakın hissetmesi beklenen yüksek eğitilmiş ve ekonomik açıdan nispeten iyi durumda olan göçmenlerin (ve onların neslilerinin), tam tersine ev sahibi toplumdan uzaklaşmalarını ve daha fazla ayrımcılık hissetmelerini ifade eden "entegrasyon paradoksu" olarak adlandırılmaktadır (Entzinger & Dourlejin, 2008; Schaeffer & Kas, 2023; Verkuyten, 2016).

Bu çalışmanın amacı, entegrasyon paradoksunu kavramını, üzerine inşa edildiği varsayımsal çerçeveye yönelik destekleyici ve eleştirel çalışmalar üzerinden ele almak; literatürdeki ilgili sonuçları, kültürleşme, göreceli yoksunluk ve gruplar arası temas gibi önde gelen sosyal psikoloji perspektifleriyle tartışmaktır. Entegrasyon paradoksunun kültürleşme ve göreceli yoksunluk üzerinden ele alınmasının sebebi, paradoksun daha geniş bir teorik çerçeveden anlaşılabilmesini sağlamaktır. Algılanan ayrımcılık ve gruplar arası temas üzerinden incelenmesi ise teorinin sonuçlarının daha iyi anlaşılabilmesi için önemlidir.

Esasen entegrasyon paradoksunun varsayımları, ev sahibi toplumun dilini ve kültürünü öğrenmeleri ve ekonomik durumlarının iyileşmesiyle göçmenlerin daha az ayrımcılık hissederek içinde buldukları toplumu daha olumlu değerlendirecekleri görüşünü öne süren asimilasyon hipotezi ile çelişmektedir (Gordon, 1964). Bu iki görüşten hangisinin daha geçerli olduğuna ilişkin teorik ve ampirik çalışmalar, başta Hollanda olmak üzere, Avrupa ve ABD'de kırk yıldan uzun bir süredir yürütülmektedir. Örneğin, ABD'ye göç eden Kübalı ve Meksikalı göçmenlerle, gelişlerinin hemen ardından ve yerleşmelerinden üç yıl sonra yapılan görüşmelere dayanan bir araştırma, entegrasyon paradoksunun varsayımlarının nispeten daha geçerli olduğunu göstermiştir (Portes vd., 1980). Bu araştırmanın sonuçlarına göre, göç ettikleri toplumun dilini ve kültürünü daha iyi anlayan göçmenler, kendi gruplarına yönelik olan ayrımcılık gerçekliğini daha güçlü hissetmişlerdir. Diğer yandan sosyalleşme her zaman entegrasyon ve uzlaşmaya götürmemekte, bunun yerine göçmenlerin toplumdaki düşük ekonomik ve sosyal

pozisyonlarına yönelik farkındalıklarını arttırarak birliktelikten uzaklaşmalarını beraberinde getirebilmektedir.

Geurts ve diğerleri (2021) tarafından Hollanda'daki yüksek eğitimli Türkler üzerinde yapılan nitel bir araştırma, entegrasyon paradoksu yaşayan (Hollanda'ya düşük bağlılık hisseden) ve yaşamayan (Hollanda'ya yüksek bağlılık hisseden) göçmenleri incelemiştir. Araştırma, uluslarüstü bir özdeşleşmenin (dünya ya da Avrupa vatandaşı olarak hissetmek) ön planda olmasının; ekonomik, kültürel ve sosyal beklentilerin yeterince gerçekleşmemesinin; hem yerli toplumdaki hem de göçmen toplumundan dışlanmanın ve ana vatandaki politik ve ekonomik durumun önemsenmeye devam etmesinin, göçmenlerin göç ettikleri toplumla olan bağlarının zayıflamasında rol oynadığını gözlemiştir. Geurts ve diğerlerinin (2020) boylamsal çalışması ise entegrasyon paradoksu hipotezini destekler şekilde, göçmenlerin eğitim seviyesinin artmasının göç edilen ülkeye olan aidiyet hissini azaltmasıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmacılar ayrıca daha iyi ekonomik koşullara sahip olmanın Hollanda'ya olan aidiyet hissini azaltmasıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ancak, eğitim seviyesi, göç edilen ülkeyle özdeşleşme ve yerel halka yönelik tutumlarla istatistiksel olarak ilişkili bulunmamıştır. Almanya'ya yeni göç eden Türkler ve Polonyalılar üzerinde yapılan bir çalışma da entegrasyon paradoksunu destekleyen sonuçlara ulaşmıştır (Steinmann, 2019). Bu çalışmada, her iki grupta da eğitim seviyesi yükseldikçe algılanan ayrımcılığın arttığı gözlenirken, bu etkinin Türkler için Polonyalılardan daha güçlü olduğu bulunmuştur. Hollanda'daki Suriyelilerle yapılan güncel bir çalışma da eğitim seviyesi arttıkça, bireylerin kendilerini evindeymiş gibi hissetmelerinin azaldığını göstermiştir (Damen vd., 2024). Nicel çalışmaların yanı sıra, nitel çalışmalar da entegrasyon paradoksuna kanıt sunmuştur. Örneğin, büyük zorluklarla İngiltere'ye göç eden yüksek eğitimli Eritreli bireylerin, bu süreç sonrasında hoş karşılanmadıkları ve mutsuz oldukları bulunmuştur (Tsegay, 2022).

ABD'de, ikinci ve sonrası nesillerden gelen ve iyi derecede İngilizce konuşan Müslüman Amerikalılarla yapılan ve katılımcıların ulusal olarak temsil edildiği üç araştırmanın sonucunda, entegre olmuş Müslümanların bireysel, grup ve politik seviyelerde daha fazla ayrımcılık hissettiklerini belirttikleri bulunmuştur (Lajevardi vd., 2020). Bu çalışmalara göre, buldukları topluma nispeten yüksek seviyede entegre olan Müslüman Amerikalılar, ülkenin dilini ve kültürünü daha iyi anladıklarından, gizil ayrımcılıklar da dâhil olmak üzere kendi gruplarına yönelik adaletsizlikleri daha iyi fark edebilmekte ve bunların düzeltilmesini daha güçlü bir şekilde talep etmektedirler.

Göç edilen ülkenin dilini iyi konuşabilmek, göçmenlerin ruh sağlığını olumlu etkileyen önemli bir faktördür. Göç edilen ülkenin dilini iyi konuşan göçmenlerde anksiyete ve travma sonrası stres bozukluğu gibi rahatsızlıklar daha az görülmektedir (Montemitro vd., 2021). Ancak, Hollanda'daki Somalili göçmenlerle yapılan bir çalışma, entegrasyon paradoksunun öngördüğü üzere, göç edilen ülkenin dilini bilmenin algılanan ayrımcılığı artırarak dil becerisinin ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkisini azalttığını göstermiştir (Kuppens & van den Broek, 2022). İsveç'teki göçmenlerle yapılan bir başka çalışma da benzer şekilde, İsveççe konuşabilen göçmenlerin daha fazla ayrımcılık hissettiklerini bulmuştur (Nkulu Kalengayi vd., 2024). Bu çalışmaya göre, algılanan ayrımcılığın yüksek olması genel sağlıkla olumsuz yönde, algılanan entegrasyon ile ise olumlu yönde ilişkilidir.

Entegrasyon paradoksu, gelişim psikolojisi araştırmalarının sonuçlarını aydınlatmakta da kullanılmıştır. Örneğin, ABD’de, farklı göçmen nesilleri üzerinde göçmen çocukların okuma becerilerine yönelik yapılan boylamsal bir çalışma, entegrasyon paradoksunu destekler sonuçlar sunmuştur (Palacios vd., 2008). Çalışmanın sonuçlarına göre, daha fazla ekonomik ve sosyal dezavantaja sahip olmalarına rağmen birinci ve ikinci nesil göçmen çocuklar, okuma becerileri bakımından üçüncü nesil göçmen çocuklardan daha başarılı bulunmuştur.

Diğer güncel çalışmalar, entegrasyon paradoksunu kısmen destekleyen sonuçlar bulmuşlardır. Örneğin, Cheung ve Yao (2022), Hong Kong ve Macao’da çalışan göçmenlerle gerçekleştirdikleri çalışmada, doktora derecesine sahip olmanın ülkeye yerleşme niyetleriyle negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca, algılanan ayrımcılık ve kurumsal güvenin bu ilişkide aracı rol oynadığını göstermişlerdir. Bu sonuçlar yüksek lisans mezunları için bulunmamıştır. Ancak, aynı çalışmada entegrasyon paradoksu hipotezinin aksine, ekonomik gelirin artmasıyla yerleşme niyetleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Çalışmanın katılımcıları Çin Halk Cumhuriyeti göçmenleri olmasına rağmen, etnik açıdan ev sahibi toplumla aynı gruptan olmaları bakımından geleneksel entegrasyon paradoksu çalışmalarından farklılık göstermektedir. Entegrasyon paradoksu genellikle farklı etnik kökenden gelen ve farklı bir anadile sahip göçmenler üzerinde araştırılmıştır.

Araştırmacılar, entegrasyon paradoksunun neden gerçekleştiğini araştıran çeşitli çalışmalarda bulunmuşlardır. Örneğin, Geurts ve diğerleri (2022) gerçekleştirdikleri nitel ve nicel çalışmalarında, dünya vatandaşı olarak hissetmenin entegrasyon paradoksunu açıklayan merkezi bir faktör olduğunu ileri sürmüşlerdir. Hollanda’daki yüksek vasıflı Türk göçmenlerle yapılan bu çalışmada, sadece Türkiye’ye bağlılığı düşük olan bireylerde yüksek dünya vatandaşlığı aidiyetine sahip olmanın Hollanda’ya aidiyetin düşük hissedilmesiyle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Almanya Sosyo-Ekonomik Paneli’nde (N = 32,043) gerçekleştirilen geniş katılımlı bir araştırma ise ev sahibi ülkede yaygın olmayan bir isme sahip olmanın ayrımcılığı daha da artırmasının bu ikilemi meydana getirdiğini göstermiştir (Tuppat & Gerhards, 2021).

## 2. Entegrasyon Paradoksunu Eleştiren Çalışmalar

Entegrasyon paradoksunu inceleyen çalışmaların bir kısmı bu hipotezi destekleyen sonuçlar bulurken, diğerleri aynı doğrultuda sonuçlanmamıştır. Tolsma ve diğerleri (2012), Hollanda’daki farklı etnik kökenli göçmen azınlık gruplar (Türkler, Faslılar, Surinamlılar ve Antiller) üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada entegrasyon paradoksunu desteklemeyen sonuçlar bulmuşlardır. Bu çalışmaya göre, birinci nesil göçmenlerde eğitim seviyesi arttıka karma etnik ilişkilere karşı olma azalırken, ikinci nesil göçmenlerde ise eğitim seviyesinin artması ile karma etnik ilişkilere karşı olma ve ana vatan toplumuyla özdeşleşme arasında ilişki tespit edilmemiştir. Diğer taraftan, birinci nesil Türk ve Surinamlılarda algılanan grup ayrımcılığı, eğitim seviyesinin etnik kimlikle özdeşleşme üzerindeki etkisini bastırmıştır. Daha eğitimi olan Türk ve Surinamlılar daha fazla grup seviyesinde ayrımcılık deneyimlemişlerdir.

Entegrasyon paradoksunun iddiaları, gruplar arası temas hipoteziyle çelişmektedir. Gruplar arası temas hipotezine göre, gruplar arası temas genel olarak diğer gruplara olan tutumları iyileştirmektedir (Allport, 1954). Tolsma ve diğerleri (2012) gruplar arası temas hipotezinin beklentisi yönünde (Pettigrew & Tropp, 2006), hem etnik azınlık gruplarda hem de yerli

Hollandalılarda diğer grupla olumlu temas arttıkça karma etnik ilişkilere karşı olma ve iç-grubuyla özdeşleşmenin azaldığını bulgulamışlardır. Aynı araştırmacılar ayrıca bir çeşit olumsuz temas ölçütü olan bizzat ayrımcılık yaşama deneyimleri arttıkça karma etnik ilişkilere karşı olmanın ve iç-grubuyla özdeşleşmenin arttığını göstermişlerdir. Dolayısıyla, daha çok eğitim almanın daha fazla gruplar arası temas şansı oluşturduğu söylenebilir. Fakat ikinci nesil Türklere ve Faslılarda daha çok eğitim alma, gruplar arası olumlu teması arttırmadığı gibi bizzat yaşanan ayrımcılığı da azaltmamıştır. Araştırmacılar bunun sebebinin egemen gruptaki etnik düşmanlıktan kaynaklanabiliyor olacağını ileri sürmüşlerdir.

Hollanda'daki göçmen ergenlerle yapılan bir başka çalışma, eğitim seviyesinin yerlilere yönelik olumlu tutumları belirlediğini göstererek entegrasyon paradoksunu desteklemeyen, ancak gruplar arası temas hipoteziyle uyumlu sonuçlar bulmuştur (van Maaren & van de Rijt, 2020). Gruplar arası temas hipotezini destekleyen bir başka boylamsal çalışma ise, Hollanda'ya göç eden Suriyelilerin Hollandalılarla olan temasının artmasının, kendini evindeymiş gibi hissetmeyle olumlu yönde ilişkili olduğunu bulmuştur (Damen vd., 2024).

Entegrasyon paradoksu hipotezi sonuçlarını tekrarlamayan çalışmalar arasında en dikkat çekici bulgular boylamsal araştırma sonuçlarıdır. Lindemann (2020) Almanya'da ortalama 15 yaşında olan göçmen çocukları incelediği, üç yıl süren boylamsal çalışmasında, yüksek akademik başarı gösteren ve okuryazarlık oranı yüksek olan gençlerin daha az dışlanma hissettikleri bulmuştur. Sonuçlara göre, sadece staj eğitimine başarısız bir şekilde giren gençlerde algılanan ayrımcılığın arttığı gözlenmiş, başarılı bir şekilde staj eğitimine girenlerde bu etki görülmemiştir. Daha spesifik olarak, algılanan ayrımcılık düzeyi, yarı vasıflı bir staja veya bireyin arzu ettiği mesleğe uygun olmayan bir staja girdikten sonra artmıştır. Çalışmanın sonuçları, tek başına iş hayatına katılımın değil, özel olarak iş hayatına katılım sürecinin hayal kırıklığı yaratma potansiyeline işaret etmektedir.

Bazı araştırmacılar ise aynı çalışma kapsamında entegrasyon paradoksunu hem destekleyen hem de çürüten bulgulara rastlamıştır. Örneğin, Yazdiha (2019), ana yurtlarında doğan ve göç ettikleri ülkelerde doğan Müslümanların gruplarına yönelik algıladıkları düşmanlığı karşılaştırdığı çalışmasında, göç ettiği yerde doğan Müslümanların Birleşik Krallık ve Fransa'da daha fazla düşmanlık hissettiklerini, ancak Almanya ve İspanya'da ise bağlamlar arasında bir fark bulamadıklarını ortaya koymuştur. Sirin ve Sin (2023) meta analiz çalışmasında, farklı kültürlerden gelen göçmen olmanın kültürleşmenin akademik başarı üzerindeki etkisini belirlemediğini göstermişlerdir.

Genel olarak mevcut çalışmalar ve değerlendirmeler, entegrasyon paradoksunun evrensel olmaktan uzak olduğuna ve ilgililenen ülkenin bağlamındaki özelliklerine dikkat edilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Schaeffer & Kas, 2023). Fakat bu sonuçların Türkiye gibi yüksek sayıda ve farklı etnik kökenlerden gelen göçmenlere ev sahipliği yapan ülkelerde tekrarlanması faydalı olacaktır. Schaeffer ve Kas (2023) entegrasyon paradoksunun algılanan ayrımcılık üzerine etkisini inceleyen 42 çalışmanın bir derlemesini ve meta analizini gerçekleştirmişlerdir. Sentezledikleri modele göre entegrasyon, eğitim, göçmenlerin ikamet süresi, kuşak statüsü (birinci, ikinci nesil vb.) ve işgücü piyasasına katılımı içerir. Araştırmalar, entegrasyonun algılanan ayrımcılık, ayrımcılığa yol açabilecek bağlamlar (işte, okulda, mahallede gerçekleşen sosyal temaslar) ve bilişsel kapasite (göçmen karşıtı yayınları okuma ve anlama becerisi gibi) ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Meta analizin sonuçlarına göre, zayıf da olsa bir ilişki olmakla

birlikte, daha fazla entegrasyonun daha fazla ayrımcılık yaşanmasıyla ilişkili olduğu, özellikle ayırt edici özelliklere sahip olan (bağlı olduğu dini yansıtan kıyafet giymek veya Müslüman ismine sahip olmak gibi) ve sosyo-politik açıdan daha açık (vatandaşlık hakları konusunda destekleyici, konut ayrımcılığına karşı olan vb.) ülkelerde yaşayan göçmenler için istatistiki açıdan anlamlıdır. Araştırmacılar, entegrasyon paradoksunun dört boyutundan (eğitim, ikamet süresi, kuşak statüsü ve işgücü piyasasındaki başarı) eğitimin, algılanan ayrımcılık üzerinde en güçlü ve istatistiki açıdan anlamlı olan tek belirleyici olduğunu ortaya koymuşlardır ( $p = .049$ ). Çalışmanın bulgularına göre, göç edilen ülkede yaşanan süre ve algılanan ayrımcılık arasındaki ilişki görece zayıftır ve istatistiki açıdan anlamlı değildir ( $p = .064$ ). Ayrıca, kuşak statüsü ve işgücü piyasasındaki başarı da algılanan ayrımcılıkla istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahip değildir. Öte yandan, dil becerileri veya yerel medya takip etme gibi faktörler algılanan ayrımcılıkla istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde ilişkilidir. Bir başka ifadeyle, göç ettikleri yerin dilini daha iyi konuşan göçmenler, daha fazla ayrımcılığa maruz kaldıklarını hissetmişlerdir.

Asimilasyon hipotezinin (Gordon, 1964) aksine olan ama entegrasyon paradoksuyla paralel bir başka hipotez ise göç paradoksudur (immigration paradox; Marks vd., 2014). ABD'deki göçmen çocuklar üzerinde yapılan çalışmalarda çocuklar ve ergenler nesilden nesile daha fazla kültürleştikçe, beklenenin aksine, yeni gelen göçmenlere göre gelişimsel ve akademik başarı açılarından daha kötü performans göstermektedir (Coll & Marks, 2012; Marks vd., 2014). Fakat Sirin ve Sin'in (2023) göçmenlerde kültürleşme ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi inceleyen 54 çalışmayı meta analiz ettiği güncel bir çalışma, göç paradoksu hipotezinin tam tersi sonuçlarını ortaya koymaktadır. Sirin ve Sin (2023), etkisi zayıf olsa da, göçmen kökenli gençlerde kültürleşme arttıkça akademik başarının arttığını bulmuştur:  $r = 0.04$ , 95% CI [0.00, 0.07],  $p < .05$ . Araştırmacılar, bu bulguları kültürleşmenin ve akademik performansın nasıl ölçüldüğüne bağlı olarak yorumlamışlardır. Kültürleşme, göç edilen yerde geçirilen süre ve göç edilen ülkenin dilini kullanma becerisi olarak ölçüldüğünde, akademik başarıya olan etkisi daha da güçlü bulunmuştur. Meta analizin sonuçlarına göre ayrıca, kültürleşmenin akademik başarı üzerindeki olumlu etkisi çocuklar ve ergenler için geçerlidir, ancak genç yetişkinler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Peki kültürleşme nedir?

### 3. Entegrasyon Paradoksu ve Kültürleşme

Göçmenlerin entegrasyonundan bahsederken, göçün en önemli ögesi olan kültürleşme ele alınmalıdır (Kağıtçıbaşı, 2014). Redfield ve diğerleri (1936), kültürleşmeyi farklı kültürlere sahip bireylerden oluşan grupların sürekli olarak ilk elden temasa geçmesi ve bunun sonucunda gruplardan birinin ya da her ikisinin özgün kültür kalıplarında değişikliklerin oluşması olarak tanımlamıştır. Yeni bir kültüre gelen göçmenler bu duruma psikolojik olarak farklı şekillerde tepki verebilirler. Bazı göçmenler şaşkınlık, kafa karışıklığı ve anksiyetenin de eşlik ettiği bir "kültür şoku" yaşayabilir (Oberg, 1960). Nitekim, literatürdeki eski çalışmalar daha çok göç sonucu yaşanan potansiyel olumsuzluklara odaklanmıştır (örn, Berry vd., 1987). Ancak, uluslararası öğrenci değişim programına katılan, katılmayan ve katılmayı planlayan öğrencilerle boylamsal olarak yapılan güncel bir çalışma, uluslararası temas deneyimlerinin öğrencilerin kişilik gelişimine olumlu katkılarda (artan uyumluluk, açık fikirlilik, dışa dönüklük, azalan nevrotizm) bulunduğunu göstermiştir (Zimmermann vd., 2021).

Entegrasyon paradoksunun çerçevesini genişletebilecek bir başka alan, Berry'nin (1997) kültürleşme stratejileridir. Ancak, entegrasyon paradoksu önceki derlemelerde kültürleşme stratejileri açısından göz ardı edilmiştir (Schaeffer & Kas, 2023; Verkuyten, 2016). Berry (1997), göçmenlerin dört farklı kültürleşme stratejisi gösterdiklerini öne sürmüştür. Asimilasyon (assimilation), bireylerin kendi kültürel kimliklerini korumak istemeyip diğer kültürlerle günlük etkileşimlerde bulunmayı tercih etmemesini içerir. Ayrılma/içe dönme (isolation), bireylerin kendi öz kültürlerine tutunmalarını ve diğerleriyle etkileşimden kaçınmalarını ifade eder. Entegrasyon (integration), bir dereceye kadar öz kültürünü muhafaza ederken ev sahibi topluma dâhil olma stratejisidir. Marjinalleşme ise (marginalisation), çoğunlukla kültürel baskılardan dolayı öz kültürünü muhafaza etme isteğinin düşük olduğu ve ayrımcılık nedeniyle diğer kültürle ilişkiler kurma ilgisinin az olduğu bir stratejidir.

Entegrasyon paradoksu, Berry'nin (1997) dört kültürleşme stratejisi üzerinden anlamlandırılabilir. Entegrasyon paradoksu yaşadığı ileri sürülen göçmenler (iyi eğitilmiş, ekonomik bakımdan iyi durumda olan ve ev sahibi vatandaşlarla iletişimi olan) göç ettikleri yere entegre olabilmişler midir? Yoksa daha çok asimilasyon, içe dönme hatta marjinalleşme mi yaşamaktadırlar? Dışarıdan yaşadıkları toplumla bütünleşmiş gibi görünen iyi eğitilmiş ve ekonomik bakımdan iyi durumda olan göçmenler, içten içe, hem ev sahibi topluma yakın hissetmiyor hem de doğrudan ya da dolaylı yollardan ayrımcılığa maruz kalıyor olabilirler (Greenwald & Banaji, 1995). Ayrımcılığa maruz kalma, göçmenlerin psikolojik iyi oluş ve genel sağlığı üzerinde ciddi olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Schmitt vd., 2014). Göçmenlerin, dâhil oldukları gruplardan dolayı yaşadıkları ayrımcılığın olumsuz sonuçlarını yönetmek için uygulayabilecekleri çeşitli stratejiler vardır. Reddedilme Özdeşleşme Modeline (Rejection Identification Model; Branscombe vd., 1999) göre grup üyeliğinden kaynaklı ayrımcılık yaşamak, bireyin bu durumu kabul edip kendi grubuyla daha güçlü bir şekilde özdeşleşmesine yol açmaktadır çünkü birey kendi topluluğunda desteklendiğini ve değerli olduğunu hissedebilmektedir. Bu modeli destekler şekilde, İskoçya'daki uluslararası öğrencilerle gerçekleştirilen boylamsal bir çalışma, algılanan ayrımcılığın artmasıyla iç grup özdeşleşmesinin arttığını göstermiştir (Ramos vd., 2012).

Ayrımcılık yaşandığında bireyin kendi grubuyla daha güçlü özdeşleşmesi, bir çeşit "sosyal tedavi" görevi görmektedir (Berry vd., 2006; Branscombe vd., 1999; Haslam vd., 2009). Almanya, Hollanda, İsveç ve Birleşik Krallık'taki ergenlerle yapılan bir çalışmada, ev sahibi toplum tarafından ayrımcılık hissedip reddedilme deneyimlerinin yaşanmasının artmasıyla, göç edilen topluma yakın hissetmenin azaldığı ve depresif hissetme gibi geri çekilme duygularının arttığı tespit edilmiştir (Mazzoni vd., 2020). Aynı çalışma, reddedilme deneyimlerinin göçmenlerin, kendi gruplarıyla özdeşleşmelerini arttırdığını ve bu özdeşleşmenin antisosyal davranışlarda bulunmayı azaltıcı bir koruyucu rol oynadığını da göstermiştir. Hollanda'daki Türklerle yapılan çalışmalar, gruba yönelik algılanan reddedilmenin etnik iç grupla özdeşleşmeyle pozitif, Hollandalı kimliğiyle ise negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Verkuyten & Yildiz, 2007). Latin Amerika kökenli öğrencilerin üniversitedeki ilk ve son yıllarını takip eden boylamsal bir çalışma ise, birinci yılda algılanan ayrımcılığın son yıldaki etnik grupla özdeşleşmeyi arttırdığını, bunun da son yılda hem aktivizmi hem de psikolojik iyi oluşu arttırdığını göstermiştir (Cronin vd., 2012).

Fakat ilgili literatürde bu bulguları desteklemeyen sonuçlar da mevcut olduğundan, genellemeler yaparken bağlama dikkat etmek gerekmektedir. Örneğin, Bobowik ve diğerleri (2017), araştırmalarında yer alan Hollanda'daki dört mülteci grubunun üçünde, algılanan etnik ayrımcılıkla kendi etnik gruplarına daha yakın hissetme arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Buna karşın, İspanya'daki gönüllü göçmenlerde algılanan etnik ayrımcılık ile etnik grupla özdeşleşme arasında negatif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Finlandiya'da yapılan bir boylamsal çalışma ise algılanan ayrımcılığın, göç edilen ulusla özdeşleşmeyi azalttığını ama etnik grupla özdeşleşmeyle ilişkili olmadığını göstermiştir (Jasinskaja-Lahti vd., 2009). Aynı çalışmada göçmenlerin iç grubuyla özdeşleşmeleri ile psikolojik iyi oluşları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığından "sosyal tedavi" hipotezini destekleyen kanıt sunulmamıştır.

Öte yandan, zamanlarının çoğunu kendi grubundan olan diğer göçmenlerle değil de ev sahibi toplumla geçiren göçmenler, kendilerini her iki topluma da yakın hissetmeyip, yalnızlık hissediyor ve marjinalleşiyor olabilirler. Göç ettikleri yerde ne ev sahibi topluma ne de kendileri gibi göçmen olan diğerlerine yakın hissetmediklerinden, göçmenlerin her iki grupla da bağları zayıf olabilir. Bu durum, göçmenlerin kendi gruplarına kapanmalarına sebep olabilir veya güvende hissettikleri ana vatanlarına geri dönme isteklerini arttırabilir (Berry vd., 2006).

#### 4. Görelî Yoksunluk ve Entegrasyon Paradoksu

Klasik göç teorilerine göre, ev sahibi topluma aidiyet duygusunun ve yakınlık hislerinin gelişmesinde eğitim ve ekonominin ön planda olduğu yapısal entegrasyon önemli bir rol oynamaktadır (Alba & Nee, 2003; Gordon, 1964). Göçmenlerin iyi eğitim almış olmaları ve ekonomik faaliyetlere katılmaları, onların başarılı bir şekilde entegre oldukları izlenimi verebilir. Dışarıdan bakıldığında, iyi eğitilmiş ve ekonomik uyumda başarılı olan göçmenlerin ev sahibi topluma daha yakın hissettikleri düşünülebilir. Ancak entegrasyon paradoksu, eğitim düzeyinin yükselmesi ve ekonomik durumun iyileşmesini öne sürerek bu düşünceyi sorgular. Entegrasyon paradoksuna göre daha eğitilmiş ve ekonomik hayatta daha aktif olan göçmenler, ev sahibi toplumla daha fazla temas eder ve görelî yoksunluğu (relative deprivation) daha fazla hissederler (Verkuyten, 2016). Görelî yoksunluk bakış açısını entegrasyon paradoksuyla inceleyen bir çalışma, Hollanda'daki göçmenlerin ekonomik durumlarından bağımsız olarak, eğitim seviyesinin yükselmesiyle Hollanda'ya ait hissetmenin azaldığını göstermiştir (Geurts vd., 2020). Aynı çalışma, özellikle eğitimini göç edilen ülkede alanlarda bu etkinin daha güçlü olduğunu bulmuştur.

İnsanlar, kendilerini ve kendi gruplarını sürekli olarak diğer insanlarla veya diğer gruplarla karşılaştırırlar. Kendilerinde olmayan ama olmasını hak ettiklerini düşündükleri somut veya soyut kazanımlardan mahrum kaldıklarını algıladıklarında, görelî yoksunluk yaşarlar (Crosby, 1976; Runciman, 1966). Görelî yoksunluğun birçok farklı sonucu olabilir. Bunlar, kolektif eylemlere katılma (protestolara katılma vb.), gruplar arası tutumların belirlenmesi (görünür ve gizil önyargılar vb.), birey odaklı davranışları etkileme kapasitesi (suç işleme, akran zorbalığı vb.) ve içsel çeşitli yansımalar (stres, depresyon gibi semptomlar) olarak dört sınıfta kategorize edilebilir (Smith vd., 2012).



Görelî yoksunluk teorisi ilk kez Davis (1959) tarafından açıklanmıştır. Davis'e göre, bir birey arzuladığı bir nesneye veya imkânâna sahip olmadığında ve benzerlerinin buna sahip olması durumunda bir adaletsizlik hissi yaşar. Bireyin görelî yoksunluğu hissedebilmesi için şu üç koşulu yerine getirmesi gerekir:

1. Belirli bir şeyden yoksun olmak
2. Kendisine benzer diğerinin bu yoksun olunan şeye sahip olması
3. Bireyin kendinin bu istenilen şeye layık olduğunu düşünmesi

Runciman (1966) bu koşullara, yoksunluğu duyulan şeyin elde edilebilmesinin mümkün olma durumunun da önemini eklemiştir. Ayrıca, görelî yoksunluğun birey, grup veya hem birey hem de grup düzeylerinde hissedilebileceğini öne sürmüştür. Çalışmalar, önyargıları ve eyleme katılma davranışını belirlemede bireyselden ziyade grup seviyesinde algılanan görelî yoksunluğun daha güçlü bir belirleyici olduğunu göstermiştir (Pettigrew & Meertens, 1995; Walker & Smith, 2002). Bu bulgulara dayanarak, göçmenlerin geldikleri yeni topluma yakın hissetme, entegre olma ve buradan tekrar göç etme gibi süreçlerini belirlemede de bireyselden çok grup seviyesinde algılanan görelî yoksunluğun daha etkili olacağı beklenebilir.

Adından da anlaşılacağı üzere, görelî yoksunlukta algılanan yoksunluk görelî olduğundan, bu yoksunluğun ne ölçüde hissedildiği objektif bir ölçüte sahip değildir (Smith vd., 2012). Başka bir deyişle, kendini (ya da grubunu) en yoksun olarak görenler, yoksunluğu, objektif olarak en yoksun olanlardan daha fazla hissedebilirler. Dışardan bakıldığında, yüksek seviyede eğitim almış, prestijli bir işte çalışan ve iyi kazanan göçmenler, daha az eğitim almış, daha az kazanan ve toplumda daha az saygın olarak görülen işlerde çalışan göçmenlere kıyasla daha fazla yoksunluk hissediyor olabilirler. Bunun sebebi, bu göçmenlerin kendilerini kıyasladıkları diğer grupların daha avantajlı olması ve bu gruplarla daha sık etkileşim halinde olmalarıdır. Bu durum, olumsuz temas, açık ve gizli ayrımcılıklar, terfi etmede ve sosyal ortamlarda dezavantajlı olma gibi durumları daha çok yaşamalarına ve görelî yoksunluğu daha fazla hissetmelerine yol açabilir. Öte yandan, sosyoekonomik düzeyi düşük olan işlerde çalışan ve az gelişmiş mahallelerde yaşayan göçmenler, kendi gruplarını diğerleriyle kıyaslayınca yaşamlarının diğerlerinden pek de farklı olmadığını düşünüp görelî yoksunluğu daha düşük hissedebilirler, hatta hiç hissetmeyebilirler. Bu kişiler, yaşadıkları görelî yoksunluğun sebebini kendilerinin iyi eğitim almamalarına ve daha saygın bir işte çalışmamalarına bağlayarak bu durumu anlamlandırabilirler.

Diğer taraftan, yüksek sosyoekonomik düzeydeki çevrelerde yaşayan, iyi eğitim almış ve yüksek maaşlı işlerde çalışan göçmenler, kendi gruplarının dezavantajlı durumunu daha sık hatırlayacaklardır (Martinovic, 2013). Entegrasyon paradoksuna göre, bunun sebebi yüksek eğitimle daha iyi işlere sahip olan ve daha fazla kazanmayı hedefleyen göçmenlerin, eşit olmayan imkânlar ve ayrımcı muameleyle karşılaştıklarında yaşadıkları yüksek hayal kırıklığından dolayıdır (Verkuyten, 2016). ABD'de pek çok farklı grupta yapılan bir çalışma, eğitim seviyesinin artmasıyla azınlık gruplara yapılan ayrımcılığa yönelik farkındalığın artması arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Wodtke, 2012). Öte yandan, çalışan olmak her zaman göç edilen toplumdan uzak olmak anlamına da gelmemektedir. Örneğin, de Vroome ve diğerleri (2014b), Hollanda yerlileri ile Türk ve Faslı göçmenleri inceledikleri bir çalışmada, iş sahibi olma

durumu ve sosyal olarak entegrasyon arttıkça göç edilen toplumla özdeşleşmenin de arttığını göstermişlerdir.

Görelî yoksunluk kaynaklı entegrasyon paradoksu, göçmenler üzerinden çalışıldığı gibi ev sahibi toplumun göçmenlere yönelik bakış açıları perspektifinden de incelenebilmektedir. Örneğin, Birleşik Krallık'ta yapılan bir çalışmada görelî yoksunluğun farklı göçmen gruplarında farklı derecelerde ilişkili olduğu bulunmuştur (Gheorghiu vd., 2022). Araştırmada, Polonya ve Hindistan gibi nispeten düşük gelirli ülkelerden gelen göçmenlerin (düşük statülü olarak ifade edilmektedir), Almanya ve Avusturya gibi daha zengin ülkelerden gelen göçmenlere kıyasla görelî yoksunluğu daha fazla hissettikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, bu bulgunun artan güvensizlik duygusu aracılığıyla göçmen karşıtı politikalara yönelik karşıt tutumla da ilişkili olduğu belirlenmiştir. Araştırmacılar, düşük statülü göçmenlerin görelî yoksunluğu daha fazla hissetmelerinin ve onlara daha fazla karşıt olunmasının sebebini, bu göçmenlerin daha fazla rakip olarak görülmesine bağlamışlardır.

## 5. Eğitimin Göçmenlerde Görelî Yoksunluğu Arttırma Potansiyeli

Göçmenlerin eğitim düzeyi, entegrasyon paradoksundaki esas belirleyicilerden biridir. Entegrasyon paradoksuna göre, göçmenlerde eğitim arttıkça, görelî yoksunluk artmakta ve bunun sonucu olarak ev sahibi toplumdaki psikolojik olarak uzak hissetme gerçekleşmektedir (Verkuyten, 2016). Yüksek eğitimli göçmenler, çalıştıkları iş yeri, yerel dili anlama becerisi ve yaşadıkları muhit sebepleriyle, ev sahibi toplumdaki bireylerle kaçınılmaz olarak daha fazla zaman geçirmekte ve yerel yayınlara daha fazla maruz kalmaktadırlar. Avrupa'da göçmenlerin medyadaki temsili üzerine yapılan araştırmalar, göçmenlerin az temsil edildiğini ve mevcut medya temsillerinde çoğunlukla olumsuz stereotiplere maruz kaldıklarını göstermektedir. Bu stereotipler arasında ekonomik külfet, kültürel uyumsuzluk ve suç tehlikesi yer almaktadır. (Eberl vd., 2018). ABD'deki Meksikalı, Porto Rikolu ve Kübalı göçmenlerle yapılan bir araştırma, medya kullanımının ve eğitim seviyesinin artmasıyla algılanan ayrımcılığın arttığını göstermiştir (Sizemore & Milner, 2004). Almanya'daki göçmenlerle yapılan bir çalışma, yüksek eğitimli göçmenlerin daha düşük eğitimli göçmenlere kıyasla daha fazla adil olmayan muameleye maruz kaldıklarını ve Almanya'nın göçmenleri daha az hoş karşıladığını hissettiklerini, dolayısıyla daha fazla ötekileştirildiklerini bulmuştur (Diehl & Trittler, 2024). Ancak, aynı çalışma, Türk ve Suriyeli göçmenlerin zamanla Almanya'ya karşı duygusal bağlarının gelişmesiyle, yüksek eğitimli olmanın yarattığı adaletsiz muameleye maruz kalma etkisinin azaldığını göstermiştir.

Göç eden gruplar genellikle şehirde çoğunlukla kendileri gibi göçmenlerin yoğunlukta olduğu gettolarda izole şekilde yaşamalarına rağmen, eğitim ve iş gücüne katılmalarıyla yerel halkla husumet yaşamaları kaçınılmazdır. Eğitim seviyesi yüksek olan göçmenler, yerel dili daha iyi anlayacaklarından kendi grupları hakkındaki genellikle olumsuz haberleri görecektir ve gruplarına yapılan ayrımcılığı daha güçlü hissedeceklerdir. Okullarda, personel ve öğretmenler tarafından ayrımcılık hissetmeleri, bu göçmenlerin gizli ya da görünür önyargılara maruz kalmaları ve akranları tarafından zorbalığa uğramaları oldukça olasıdır.

Algılanan ayrımcılık, eğitim ve toplumdaki uzaklaşma arasındaki ilişkiye aracılık edebilir. Hollanda'daki dört büyük azınlık grupla gerçekleştirilen geniş katılımcı bir çalışma, eğitim

düzeyi arttıkça algılanan ayrımcılığın arttığını, azınlıklara gösterilen saygının azaldığını ve bu durumun da ev sahibi topluma yönelik tutumlarının olumsuzlaştığını göstermiştir (de Vroome vd., 2014a).

Diğer görüşlere göre, eğitim, göçmenlerin ayrımcılığı daha fazla hissedip entegre olmalarını bozmamaktadır. Eğitim aslında göçmenlerin başarılı bir şekilde bütünleşebilmelerine ve yerel halkla dostluk kurmalarına yol açabilir. Sosyal psikologlar, gruplar arası temas teorisi çerçevesinde, dış gruplarla olan olumlu temasın o gruba yönelik olumlu tutumları artırarak ayrımcılığı azaltma etkisi üzerine yoğun çalışmalar yapmışlardır (Pettigrew & Tropp, 2006). Gruplar arası temasın faydaları, dış gruplara yönelik tutumları iyileştirmekten daha öteye gidebilir. Almanya, Hollanda ve İsveç'te hem göçmen olan hem de göçmen olmayan öğrencilerle yapılan bir sosyal ağ analizi çalışması göçmen öğrencilerin diğer grup üyeleriyle temasının artan akademik başarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir (Wölfer vd., 2019). Aynı çalışmaya göre, göçmen olmayan öğrencilerin dış gruba teması ise bir noktaya kadar artan akademik başarıyla ilişkili olsa da, belli bir noktadan sonra düşen akademik başarıyla ilişkili bulunmuştur. Araştırmacılar bunun dış gruplarla temasla değil, entegrasyonu zorlaştıran yapısal sorunlarla (yüksek ayrıştırma ve yoğun etnik grup sayısı gibi) açıklanabileceğini öne sürmüşlerdir. Yine de gruplar arası temas incelenirken temasın olumlu/arkadaşça ya da olumsuz/düşmanca olma durumuna dikkat etmek gerekir. Araştırmalar, diğer gruplarla olan olumlu temasın daha yaygın olduğunu gösterse de, önyargı ve ayrımcılık içeren olumsuz temasın, dış gruplara yönelik nefret ve hoşgörüsüzlük gibi olumsuz tutumların oluşumunda daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Graf vd., 2014).

## **6. Entegrasyon Paradoksu ve Göçmenlerin Anavatanlarına Dönme Niyetleri**

Göçmenlerde entegrasyonun artması, hissedilen ayrımcılık artması ve göç edilen toplumdan uzaklaşma dışında sonuçlara da yol açabilmektedir. Di Saint Pierre ve diğerleri (2015) Hollanda'daki Afgan, Iraklı, İranlı ve Somalili mültecilerle gerçekleştirdikleri çalışmada, iş gücüne katılım durumu ile ana vatana geri dönme isteği arasında bir ilişki bulunmadığı, artan eğitimle dönme niyetlerinin arttığını, fakat Hollandaca dil becerilerinin yüksekliği ve Hollandalılarla artan pozitif temasın ise dönme niyetlerini azalttığını tespit etmişlerdir. Sonuçlar, entegrasyon paradoksu hipotezini kısmen desteklemektedir. Bir işle çalışma durumu entegrasyon paradoksunun öngördüğünün aksine bir etkide bulunmazken, eğitim seviyesinin artması geri dönme niyetlerinin artmasıyla ilişkili bulunmuştur. Araştırmacılar, entegrasyon paradoksu hipotezinin öngördüğü şekilde, eğitim seviyesi ve dil becerileri arttıkça algılanan ayrımcılık hislerinin arttığını göstermişlerdir. Artan ayrımcılık hisleri, aracı değişken olarak eğitim ve pozitif temasın geri dönme niyetleri üzerine olan etkilerini açıklamıştır.

Günümüzde Türkiye'de ise göçmenlerin geri dönme niyetleri üzerine yapılan çalışma sayısı artmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) verilerine göre dünyada en çok göçmene ev sahipliği yapan ülke Türkiye'dir (2023, Haziran 24). Türkiye'ye gelen göçmenlerin geldikleri ülke, gelme nedeni, kalma süreleri gibi pek çok bakımdan farklılıklar gösterdikleri bilinmektedir. Suriyeli, Iraklı ve Afgan göçmenler iç savaştan ve ülkelerindeki siyasi çözümsüzlüklerden uzaklaşma, Ukraynalılar işgalden kaçma, Afrika ve Orta Asya ülkelerinden

gelen göçmenler ise daha çok ekonomik sebeplerle ya da batı ülkelere göç etme sebebiyle Türkiye'yi transit bir ülke olarak kullanmaktadırlar. Türkiye'deki Suriyelilerle 2017 ve 2019 yılları arasında yapılan bir çalışma, dönme niyetlerinin hızla azaldığını, memnuniyetlerinin arttığını ve hissedilen ayrımcılığın geri planda bir sorun olarak görüldüğünü göstermiştir (Erdoğan, 2020). Aynı çalışmada, Suriyelilerin çoğunluğu kendilerini Türkiye'ye uyumlu görürken, Türk vatandaşlarının bu durumu tam tersi şekilde algıladığı belirtilmektedir.

Kayaoğlu ve diğerleri (2022), Türkiye'deki Suriyelilerin geri dönme niyetleri üzerine entegrasyon paradoksunu kısmen destekleyen sonuçlar bulmuşlardır. Araştırmacılar, entegrasyon paradoksunun öngördüğü şekilde, iş yaşamının bir parçası olmanın ve sosyal-kültürel mesafenin geri dönme niyetlerini arttırdığını tespit etmişlerdir. Ayrıca, Türkçeyi daha iyi konuşabilmek ve algılanan ayrımcılık arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Ancak, entegrasyon paradoksu hipotezinin aksine, eğitim seviyesinin artmasının sosyal-kültürel mesafenin ve geri dönme niyetlerinin azalmasıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Entegrasyon paradoksunun Türkiye'deki Suriyeliler için geçerli olmayacağına işaret eden farklı çalışmalar da vardır. Güncel bir araştırma, ekonomik durumun ve eğitim seviyesinin geri dönme niyetleriyle istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki göstermediğini belirtmektedir (Özkan vd., 2023). Eğitim, ekonomik durum ve göç edilen ülkenin dilini konuşma becerileri, göçmenlerin entegrasyonunun derecesini ve geri dönme niyetlerini belirlemede göz önünde bulundurulması gereken önemli faktörlerdir. Bununla birlikte, gruplar arası temas gibi sosyal psikolojik faktörlerin davranışı ve uyumu belirlemedeki rolleri de göz ardı edilmemelidir. Özkan ve diğerleri (2021), Suriyelilerin Türklerle olan doğrudan olumlu temaslarının, Türklerle olan özdeşleşmelerini arttırdığını ve algılanan ayrımcılık düzeylerini azalttığını, bunların aynı zamanda geri dönme niyetlerini azalttığını göstermişlerdir. Araştırmacılar ayrıca, Türklerle olan olumsuz doğrudan temaslarının ise algılanan ayrımcılık düzeylerini arttırarak Suriyelilerin geri dönme niyetlerini arttırdığını bulmuşlardır (Özkan vd., 2021). Bir başka araştırma, Suriyelilerin Türklerle olan olumlu genişletilmiş temasının (iç grup üyelerinin diğerleriyle olumlu etkileşimlerde bulunduğu dair salt bilginin), ev sahibi toplumla özdeşleşmeyi arttırarak geri dönme niyetlerini azalttığını; olumsuz genişletilmiş temasın ise ev sahibi toplumla özdeşleşmeyi azaltarak geri dönme niyetlerini arttırdığını göstermektedir (Özkan & Ergün, 2022).

## 7. Tartışma

Entegrasyon paradoksunun temel varsayımları, gruplar arası temas teorisiyle çelişmektedir. Entegrasyon paradoksuna göre, daha eğitilmiş ve yüksek gelirli göçmenler, yerli grupla daha fazla karşılaştıklarında, daha fazla ayrımcılığa maruz kalacaklardır (Verkuyten, 2016). Aynı yönde, etnik farklılıkların fazla olmasının kısa vadede güven, iyilik yapma ve arkadaşlıkla ilişkili olduğunu gösteren bulgular da bulunmaktadır (Putnam, 2007). Buna karşın, gruplar arası temas hipotezine göre, diğer gruptan bireylerle gerçekleşen temas sonrası, o gruba yönelik tutumlar daha olumlu olacaktır (Allport, 1954).

Teorik ve ampirik sonuçların bu iki teori için neden farklı olduğu daha titiz bir bakış açısıyla anlaşılabilir. Gruplar arası temas teorisine getirilen eleştirilerin başında, temasın olumlu ya da olumsuz olmasına odaklanılmaması gelmektedir (Pettigrew & Tropp, 2006). Gerçek hayatta, diğer gruplarla gerçekleşen temasların bazıları olumlu, bazıları ise olumsuz olabilir. Hem olumlu

hem de olumsuz temas, diğer grup üyelerine yönelik tutumlarımızı sırasıyla iyileştiren ve kötüleştiren etkilere sahiptir (Barlow vd., 2012). Entegrasyon paradoksunu inceleyen araştırmacılar, gruplar arası temas çalışmacılarının son yıllarda artan bir şekilde yaptığı gibi, hem olumlu hem de olumsuz gruplar arası teması, algılanan ayrımcılık, eğitim ve gelir düzeyi ile birlikte incelerse entegrasyon paradoksu daha iyi anlaşılabilir (Özkan vd., 2021).

Entegrasyon paradoksu çalışmalarına yönelik eleştirilerden biri, bu çalışmaların çoğunun gelişmiş Batı ülkelerinde (ABD, Hollanda, Almanya ve İngiltere gibi) gerçekleştirilmiş olmasıdır. Batı ülkelerinin dahil olduğu kültürlerde, her insanın doğuştan gelen bir öz değeri vardır ve bu içsel değerler davranışların temel motivasyonlarını belirlemektedir (Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013; Uskul vd., 2012). Türkiye ve diğer Akdeniz ve Orta Doğu ülkelerinin dahil olduğu namus (honor) kültürlerinde ise kişinin kendilik değeri dışsal kaynaklarca belirlenmektedir (Uskul vd., 2023). Batıdaki entegrasyon paradoksu çalışmalarında ev sahibi toplum onur kültürüne sahipken, göçmenler namus kültüründen gelen bireylerdir. Bu bağlamda ev sahibi ve konuk grupların kültürleri arasında bir çakışma söz konusudur. Ancak, Türkiye bağlamında hem ev sahibi hem de konuk grup üyeleri namus kültürlerinden geldiklerinden, böyle bir çakışmadan bahsedilemez. Entegrasyon paradoksunun onur ve namus kültürlerinde çalışılması sonucunda elde edilen farklı sonuçlar, ev sahibi ve konuk kültürlerinin benzer ya da farklı olma durumuyla açıklanabilir. Bu sebeplerle Almanya'ya ve diğer Kuzey Avrupa ülkelerine göç eden Suriyelilerin uyum, algılanan ayrımcılık ve evinde hissetme düzeyleri, Türkiye'deki Suriyelilerin yanıtlarından farklı olabilir. Bu ve benzeri hipotezlerin Batılı olmayan ülkelerde daha çok test edilmesi ve entegrasyon paradoksunun genellenebilirliğinin araştırılması ve kültürler arası karşılaştırmaların yapılması aydınlatıcı olacaktır.

Entegrasyon paradoksunun Türkiye'de çalışılması mümkündür, ancak bu konuda yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır (Özkan vd., 2023). Birleşmiş Milletler verilerine göre, dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye'de bu konunun daha fazla araştırılması, teorinin genellenebilirliğini test etmek, mevcut durumu anlamak ve göç sonrası entegrasyonu öngörmek açısından önemlidir. Ancak, entegrasyon paradoksunun temelde ekonomik göçmenlere yönelik oluşturulduğu unutulmamalıdır (Verkuyten, 2016). Savaş nedeniyle göç eden sığınmacılar için entegrasyon süreçleri farklılık gösterebilir. Kuzey Avrupa'ya göç eden İtalyan işçilerin ana vatanlarında savaş durumu söz konusu değilken, Orta Doğulu göçmenlerin ana vatanlarındaki oldukça olumsuz koşullar dikkate alınmalıdır (Arababah vd., 2023). Ayrıca, bazı Avrupa ülkelerindeki göçmenlerin çalışmalarını yasaklayan ya da sınırlayan uygulamalar, aslında onların entegrasyonlarını sınırlandırmaktadır. Entegrasyonun olmadığı ya da sınırlı olduğu yerde ise entegrasyon paradoksundan bahsetmek mümkün değildir.

Entegrasyon paradoksunun göz ardı ettiği, ancak bütünleşmeyi ve göç edilecek ülkeyi belirleyen en önemli faktörlerden biri sosyal ağlardır. Sosyal ağlar, diğer ülkede bulunan yakınların varlığını ifade eden temel bir çekim faktörüdür. Avrupa Birliği'ne yapılan sığınmacı başvurularını inceleyen güncel bir çalışmaya göre, sosyal ağlar, göç edilecek ülkenin belirlenmesinde ekonomik faktörler ve ülkenin göçmenlere tanıdığı haklardan daha fazla öneme sahiptir (Di lasio & Wahba, 2024). Gelecek çalışmalar, entegrasyon paradoksunu incelerken sosyal ağların etkisini de ele alarak konuya daha kapsamlı bir bakış açısı kazandırabilir.

## 8. Sonuç

Bu derlemeye göre öne çıkan vurgulardan biri entegrasyonun her zaman artan ayrımcılığa sebep olmadığı sonucudur. Demografik faktörlere bağlı olarak, entegrasyon paradoksunun bazı çalışmalarda öngörüldüğü ancak diğerlerinde gözlenmediği öne çıkmaktadır. Güncel bir meta-analizin de gösterdiği üzere, göçmenlerin yüksek eğitim düzeyi, göç ettikleri kültürün özelliklerini daha fazla yansıtmaya ve göç ettikleri ülkede onları topluma kazandırmayı amaçlayan politikalar, algılanan ayrımcılığın artmasına zayıf da olsa katkıda bulunabilir (Schaeffer & Kas, 2023). Sosyal psikoloji perspektifinden bakıldığında, kültürleşme, algılanan ayrımcılık ve gruplar arası temas gibi diğer önemli faktörlerin de analiz edilmesi, entegrasyon paradoksunun neden bazı bağlamlarda gerçekleştiğini ve bazılarında gerçekleşmediğini anlamamıza yardımcı olabilir. Bu çerçevede grupla özdeşleşme, gruplar arası temas ve algılanan ayrımcılık gibi değişkenleri dahil ederek ABD ve Avrupa dışındaki toplumlarda da entegrasyon paradoksunun hipotezlerinin test edilmesi önemlidir.

Diğer bir önemli vurgu ise göçmenlerin entegrasyonunu anlamak için çalışmalar yürüten araştırmacılar ve politika koyucular bu bilgiler ışığında entegrasyonun potansiyel olumsuz sonuçlarını göz önünde tutmalıdırlar. Türkiye’de, göçmenlerin uzun vadede kalmayacağı ve geri döneceği varsayımıyla, göçmen entegrasyon programları yeterince uygulanmamış olabilir. Fakat göçmenlerin kalıcılık riski çok yüksekse uyum politikalarının göz ardı edilmesi ya da ertelenmesi gelecekte oldukça olumsuz sonuçlara sebep olabilecektir (Erdoğan, 2020). Özellikle ülkeye katkısı olan, sosyo-ekonomik seviyesi yüksek, eğitilmiş göçmenlerin göç ettikleri toplumdaki uzak hissedip, ayrılma istekleri ev sahibi ülke için kayıp olacaktır.

### TEŞEKKÜR

—


### FİNANSAL DESTEK

Bu çalışma, Jagiellonian Üniversitesi Stratejik Program Mükemmeliyet Girişimi kapsamındaki Öncelikli Araştırma Alanı (Future Society: Behavior in Crisis Lab - Flagship Projesi) tarafından desteklenmiştir. Hibe No: U1U/P02/NO/21.97. [The work has been supported by a grant from the Priority Research Area (Future Society: Behavior in Crisis Lab—Flagship Project) under the Strategic Programme Excellence Initiative at Jagiellonian University. Grant No.: U1U/P02/NO/21.97].

### ETİK

Bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyulduğu beyan edilmiştir.

### YAZAR KATKI BEYANI

Zafer Özkan  Genel katkı düzeyi %100.

Yazar, bu çalışmanın yazarlık koşulunu sağlayan başka bir kişinin olmadığını onaylamıştır.

### ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

## Kaynakça

Alba, R., & Nee, V. (2003). *Remaking the American mainstream: Assimilation and contemporary immigration*. Harvard University Press.

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison Wesley.

Alrababah, A., Masterson, D., Casalis, M., Hangartner, D., & Weinstein, J. (2023). The dynamics of refugee return: Syrian refugees and their migration intentions. *British Journal of Political Science*, 53(4), 1108-1131. <https://doi.org/10.1017/S0007123422000667>

- Barlow, F. K., Paolini, S., Pedersen, A., Hornsey, M. J., Radke, H. R. M., Harwood, J., Rubin, M., & Sibley, C. G. (2012). The Contact Caveat: Negative Contact Predicts Increased Prejudice More Than Positive Contact Predicts Reduced Prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(12), 1629-1643. <https://doi.org/10.1177/0146167212457953>
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology*, 46(1), 5-34. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Berry, J. W., Kim U., Minde, T., & Mok, D. (1987). Comparative studies of acculturative stress. *International Migration Review*, 21(3), 491-511. <https://doi.org/10.1177/019791838702100303>
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychology*, 55(3), 303-332. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2006.00256.x>
- Bobowik, M., Martinovic, B., Basabe, N., Barsties, L. S., & Wachter, G. (2017). 'Healthy' identities? Revisiting rejection-identification and rejection-disidentification models among voluntary and forced immigrants. *European Journal of Social Psychology*, 47(7), 818-831. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2306>
- Branscombe, N. R., Schmitt, M. T., & Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(1), 135-149. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.1.135>
- Cheung, N. W., & Yao, W. (2022). The integration paradox: discrimination, institutional trust, and settlement intention among highly educated mainland Chinese migrants in Hong Kong and Macao. *Asian Population Studies*, 18(2), 150-168. <https://doi.org/10.1080/17441730.2022.2078932>
- Coll, C. G., & Marks, A. K. (Eds.). (2012). *The immigrant paradox in children and adolescents: Is becoming American a developmental risk?* American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13094-000>
- Cronin, T. J., Levin, S., Branscombe, N. R., van Laar, C., & Tropp, L. R. (2012). Ethnic identification in response to perceived discrimination protects well-being and promotes activism: A longitudinal study of Latino college students. *Group Processes & Intergroup Relations*, 15(3), 393-407. <https://doi.org/10.1177/1368430211427171>
- Crosby, F. (1976). A model of egoistical relative deprivation. *Psychological Review*, 83(2), 85-113. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.83.2.85>
- Damen, R., Dagevos, J., & Huijink, W. (2024). Feeling at home? A dynamic analysis of the impact of discrimination, refugee-specific, and participation characteristics on recently arrived refugees' belonging. *Journal of International Migration and Integration*, 25(2024), 1547-1569. <https://doi.org/10.1007/s12134-024-01135-y>
- Davis, J. A. (1959). A formal interpretation of the theory of relative deprivation. *Sociometry*, 22(4), 280-296. <https://doi.org/10.2307/2786046>
- de Vroome, T., Martinovic, B., & Verkuyten, M. (2014a). The integration paradox: Level of education and immigrants' attitudes towards natives and the host society. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 20(2), 166-175. <https://doi.org/10.1037/a0034946>
- de Vroome, T., Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2014b). Host national identification of immigrants in the Netherlands. *International Migration Review*, 48(1), 76-102. <https://doi.org/10.1111/imre.12063>
- Di Iasio, V., & Wahba, J. (2024). The Determinants of Refugees' Destinations: Where do refugees locate within the EU? *World Development*, 177, 106533. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2024.106533>
- Di Saint Pierre, F., Martinovic, B., & De Vroome, T. (2015). Return wishes of refugees in the Netherlands: The role of integration, host national identification and perceived discrimination. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(11), 1836-1857. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1023184>
- Diehl, C., & Trittler, S. (2024). Highly skilled and highly skeptical? How education and origin shape newcomers' relationship with their new home. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(7), 1777-1802. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2024.2315356>
- Eberl, J.-M., Meltzer, C. E., Heidenreich, T., Herrero, B., Theorin, N., Lind, F., Berganza, R., Boomgaarden, H. G., Schemer, C., & Strömbäck, J. (2018). The European media discourse on immigration and its effects: A literature review. *Annals of the International Communication Association*, 42(3), 207-223. <https://doi.org/10.1080/23808985.2018.1497452>
- Entzinger, H., & Dourleijn, E. (2008). De lat steeds hoger: De leefwereld van jongeren in een multi-etnische stad [Increasing demands: The world of youth in a multi-ethnic city]. Van Gorcum.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Orion Kitabevi.
- Geurts, N., Davids, T., Lubbers, M., & Spierings, N. (2022). A cosmopolitan explanation of the integration paradox: A mixed methods approach. *Ethnic and Racial Studies*, 45(16), 412-434. <https://doi.org/10.1080/01419870.2022.2093613>
- Geurts, N., Davids, T., & Spierings, N. (2021). The lived experience of an integration paradox: why high-skilled migrants from Turkey experience little national belonging in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(1), 69-87. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1770062>
- Geurts, N., Lubbers, M., & Spierings, N. (2020). Structural position and relative deprivation among recent migrants: A longitudinal take on the integration paradox. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(9), 1828-1848. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1675499>
- Gheorghiu, M., Pehrson, S., & Christ, O. (2022). Status, relative deprivation, and moral devaluation of immigrants. *British Journal of Social Psychology*, 61(2), 510-531. <https://doi.org/10.1111/bjso.12493>
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life*. Oxford University Press.

- Graf, S., Paolini, S., & Rubin, M. (2014). Negative intergroup contact is more influential, but positive intergroup contact is more common: Assessing contact prominence and contact prevalence in five Central European countries. *European Journal of Social Psychology*, 44(6), 536-547. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2052>
- Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102(1), 4-27. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-295X.102.1.4>
- Haslam, S. A., Jetten, J., Postmes, T., & Haslam, C. (2009). Social identity, health and well-being: An emerging agenda for applied psychology. *Applied Psychology: An International Review*, 58(1), 1-23. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00379.x>
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., & Solheim, E. (2009). To identify or not to identify? National disidentification as an alternative reaction to perceived ethnic discrimination. *Applied Psychology*, 58(1), 105-128. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00384.x>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Kültürleşme ve aile ilişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 120-127. <https://www.tpd.com.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120140000m000078.pdf>
- Kayaoğlu, A., Şahin-Mencütek, Z., & Erdoğan, M. M. (2022). Return aspirations of Syrian refugees in Turkey. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 20(4), 561-583. <https://doi.org/10.1080/15562948.2021.1955172>
- Kuppens, E., van den Broek, T. (2022). Social integration and mental health of Somali refugees in the Netherlands: the role of perceived discrimination. *BMC Public Health* 22(1), 2223. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14655-y>
- Lajevardi, N., Oskooii, K. A. R., Walker, H. L., & Westfall, A. L. (2020). The paradox between integration and perceived discrimination among American Muslims. *Political Psychology*, 41(3), 587-606. <https://doi.org/10.1111/pops.12640>
- Lindemann, K. (2020). How labor-market integration affects perceptions of discrimination: School-to-apprenticeship transitions of youth with migration background in Germany. *International Migration Review*, 54(4), 1045-1071. <https://doi.org/10.1177/0197918319885892>
- Marks, A. K., Ejesi, K., & Coll, C. G. (2014). Understanding the U.S. immigrant paradox in childhood and adolescence. *Child Development Perspectives*, 8(2), 59-64. <https://doi.org/10.1111/cdep.12071>
- Martinovic, B. (2013). The inter-ethnic contacts of immigrants and natives in the Netherlands: A two-sided perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39(1), 69-85. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.723249>
- Mazzoni, D., Pancani, L., Marinucci, M., & Riva, P. (2020). The dual path of the rejection (dis)identification model: A study on adolescents with a migrant background. *European Journal of Social Psychology*, 50(4), 799-809. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2672>
- Montemitro, C., D'Andrea, G., Cesa, F., Martinotti, G., Pettorruso, M., Giannantonio, M. D., Muratori, R., & Tarricone, I. (2021). Language proficiency and mental disorders among migrants: A systematic review. *European Psychiatry*, 64(1), e49. <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2021.2224>
- Nkulu Kalengayi, F. K., Baroudi, M., & Hurtig, A.-K. (2024). Prevalence of perceived discrimination, determinants and associations with self-rated general and sexual health, healthcare utilization and self-perceived integration: A cross-sectional survey of migrants in Sweden. *BMC Public Health*, 24(1), 699. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18160-2>
- Oberg, K. (1960). Cultural shock: Adjustment to new cultural environments. *Practical Anthropology*, os-7(4), 177-182. <https://doi.org/10.1177/009182966000700405>
- Özkan, Z., & Ergün, N. (2022). Extended Contact with Turks and Syrian Refugees' Intention to Migrate: The Mediating Roles of Ingroup and Outgroup Identification. In H. Çakal & S. Husnu (Eds), *Examining Complex Intergroup Relations: Through the Lens of Turkey* (pp. 224-238). Routledge.
- Özkan, Z., Ergün, N., & Çakal, H. (2021). Positive versus negative contact and refugees' intentions to migrate: The mediating role of perceived discrimination, life satisfaction and identification with the host society among Syrian refugees in Turkey. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 31(4), 438-451. <https://doi.org/10.1002/casp.2508>
- Özkan, Z., Eryılmaz, A. & Ergün, N. (2023). Intentions to return and migrate to the Third Countries: A socio-demographic investigation among Syrians in Turkey. *Journal of International Migration and Integration*, 24(2023), 1571-1587 <https://doi.org/10.1007/s12134-023-01031-x>
- Palacios, N., Guttmannova, K., & Chase-Lansdale, P. L. (2008). Early reading achievement of children in immigrant families: Is there an immigrant paradox? *Developmental Psychology*, 44(5), 1381-1395. <https://doi.org/10.1037/a0012863>
- Pettigrew, T. F., & Meertens, R. W. (1995). Subtle and blatant prejudice in western Europe. *European Journal of Social Psychology*, 25(1), 57-75. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420250106>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Portes, A., Parker, R. N., & Cobas, J. A. (1980). Assimilation or consciousness: Perceptions of US society among recent Latin American immigrants to the United States. *Social Forces*, 59(1), 200-224. <https://doi.org/10.1093/sf/59.1.200>
- Putnam, R. D. (2007). *E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century* The 2006 Johan Skytte Prize Lecture. *Scandinavian Political Studies*, 30(2), 137-174. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9477.2007.00176.x>



- Ramos, M. R., Cassidy, C., Reicher, S., & Haslam, S. A. (2012). A longitudinal investigation of the rejection–identification hypothesis. *British Journal of Social Psychology*, 51(4), 642-660. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.2011.02029.x>
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for the study of acculturation. *American Anthropologist*, 38(1), 149-152. <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>
- Runciman, W. G. (1966). *Relative deprivation and social justice*. Kegan-Paul.
- Sakallı Uğurlu, N., & Akbaş, G. (2013). Namus kültürlerinde “namus” ve “namus adına kadına şiddet”: Sosyal psikolojik açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 76-91. <https://hdl.handle.net/11511/74520>
- Schaeffer, M., & Kas, J. (2023). The integration paradox: A review and meta-analysis of the complex relationship between integration and reports of discrimination. *International Migration Review*. <https://doi.org/10.1177/01979183231170809>
- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Postmes, T., & Garcia, A. (2014). The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140(4), 921-948. <https://doi.org/10.1037/a0035754>
- Sirin, S. R., & Sin, E. J. (2023). Meta-analysis on the relation between acculturation and academic performance: Testing the immigrant paradox. *Educational Research Review*, 39, 100526. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2023.100526>
- Sizemore, D. S., & Milner, W. T. (2004). Hispanic media use and perceptions of discrimination: Reconsidering ethnicity, politics, and socioeconomics. *Sociological Quarterly*, 45(4), 765-784. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2004.tb02313.x>
- Smith, H. J., Pettigrew, T. F., Pippin, G. M., & Bialosiewicz, S. (2012). Relative deprivation: A theoretical and meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 16(3), 203-232. <https://doi.org/10.1177/1088868311430825>
- Steinmann, J. P. (2019). The paradox of integration: Why do higher educated new immigrants perceive more discrimination in Germany? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(9), 1377-1400. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1480359>
- Tolsma, J., Lubbers, M., & Gijsberts, M. (2012). Education and cultural integration among ethnic minorities and natives in the Netherlands: A test of the integration paradox. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(5), 793-813. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2012.667994>
- Tsegay, S. M. (2022). Hope springs eternal: Exploring the early settlement experiences of highly educated Eritrean refugees in the UK. *Journal of International Migration and Integration*, 23(3), 1235-1255. <https://doi.org/10.1007/s12134-021-00883-5>
- Tuppat, J., & Gerhards, J. (2021). Immigrants' first names and perceived discrimination: A contribution to understanding the integration paradox. *European Sociological Review*, 37(1), 121-135. <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa041>
- UNHCR. (2023, Haziran 24). *Welcome to UNHCR's Refugee Population Statistics Database*. The UN Refugee Agency. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
- Uskul, A. K., Cross, S. E., Sunbay, Z., Gercek-Swing, B., & Ataca, B. (2012). Honor bound: The cultural construction of honor in Turkey and the Northern United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(7), 1131-1151. <https://doi.org/10.1177/0022022111422258>
- Uskul, A. K., Kirchner-Häusler, A., Vignoles, V. L., Rodriguez-Bailón, R., Castillo, V. A., Cross, S. E., Yalçın, M. G., Harb, C., Husnu, S., Ishii, K., Jin, S., Karamaouna, P., Kafetsios, K., Kateri, E., Matamoros-Lima, J., Liu, D., Miniesy, R., Na, J., Özkan, Z., . . . Uchida, Y. (2023). Neither Eastern nor Western: Patterns of independence and interdependence in Mediterranean societies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 125(3), 471-495. <https://doi.org/10.1037/pspa0000342>
- van Maaren, F. M., & van de Rijt, A. (2020). No integration paradox among adolescents. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46(9), 1756-1772. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2018.1551126>
- Verkuyten, M. (2016). The integration paradox: Empiric evidence from the Netherlands. *American Behavioral Scientist*, 60(5-6), 583-596. <https://doi.org/10.1177/0002764216632838>
- Verkuyten, M., & Yildiz, A. A. (2007). National (dis)identification and ethnic and religious identity: A study among Turkish-Dutch Muslims. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(10), 1448-1462. <https://doi.org/10.1177/0146167207304276>
- Walker, I., & Smith, H. (Eds.). (2002). *Relative deprivation: Specification, development and integration*. Cambridge University Press
- Wodtke, G. T. (2012). The impact of education on intergroup attitudes: A multiracial analysis. *Social Psychology Quarterly*, 75(1), 80-106. <https://doi.org/10.1177/0190272511430234>
- Wölfer, R., Caro, D. H., & Hewstone, M. (2019). Academic benefit of outgroup contact for immigrant and nonimmigrant students. *Group Processes & Intergroup Relations*, 22(3), 419-433. <https://doi.org/10.1177/1368430218809882>
- Yazdiha, H. (2019). Exclusion through acculturation? Comparing first-and second-generation European Muslims' perceptions of discrimination across four national contexts. *Ethnic and Racial Studies*, 42(5), 782-800. <https://doi.org/10.1080/01419870.2018.1444186>
- Zimmermann, J., Greischel, H., Jonkmann, K., & Neyer, F. J. (2021). Growth all along the road? Personality development and international contacts of (in)experienced sojourners. *European Journal of Personality*, 35(4), 581-597. <https://doi.org/10.1177/0890207020988439>

## Extended Abstract

Education, higher income and good language skills are potential indicators of successful health integration (Gordon, 1964). Nevertheless, the integration paradox highlights that individuals with better education, higher income, and native language proficiency, who appear well integrated into the host society, might feel more detached from it and perceive experiencing greater discrimination (Entzinger & Dourlejin, 2008; Schaeffer & Kas, 2023). In this review, I summarize the main arguments of the integration paradox, introduce the counterevidence, and discuss the paradox from several social psychology perspectives.

The evidence supporting the paradox holds true across areas of the world, and pertains to various immigrant groups. Research done in the Netherlands longitudinally showed that higher education and better economic conditions were related to a lower sense of belonging to the host country (Geurts et al., 2020). A cross-sectional study in Germany among Turks and Polish showed that higher education was related to perceived discrimination (Steinmann, 2019). A study among first and second-generation Muslim immigrants showed that more integrated individuals spoke and understood the native language better. Thus, those more integrated immigrants understood the implicit discrimination better and felt more perceived discrimination (Lajevardi et al., 2020).

Other evidence does not support or partially support the suggestions of the integration paradox. For example, in a longitudinal study among immigrant children in Germany, Lindemann (2020) showed that higher academic achievement was related to higher perceived discrimination. However, this effect was only valid among those who experienced disappointment in joining work life. A recent meta-analysis by Schaeffer and Kas (2023) showed that education was related to perceived discrimination among immigrants. The researchers also point out that the integration paradox is far from universal and that attention should be paid to the specifics of the context of the country of interest. A recent study shows that economic status and education level do not show a statistically significant relationship with return intentions (Özkan et al., 2023).

Berry (1997) suggests four different acculturation types. Among them, integration is ideal because immigrants bond with their own group to a degree while being connected to the host culture. Those immigrants with higher education, income, and speaking the native language fluently may seem well integrated first. However, a closer look may reveal that they might perceive high discrimination and low connections to the host society (Greenwald & Banaji, 1995). Perceived discrimination by the host society can lead to more intense identification with the ingroup among immigrants (Cronin et al., 2012; Verkuyten & Yildiz, 2007). However, there is also longitudinal evidence of perceived discrimination and lower identification with the host group but not with the native ingroup (Jasinskaja-Lahti et al., 2009). Thus, depending on the immigrant group context and the type of immigrant group (economic or refugee), the level of perceived discrimination and connection to the host country can differ (Gheorghiu et al., 2022).

Relative deprivation is another potential detrimental outcome of integration (Verkuyten, 2016). People constantly compare themselves and their group with other people or other groups. Whenever people think that they are deprived of something (tangible or intangible things) that they do not have (but which they think they deserve to have), then they experience relative deprivation (Crosby, 1976; Runciman, 1966). Migrants who live in high socioeconomic environments, are well-educated and have well-paying jobs will more often recall the disadvantaged situation of their group (Martinovic, 2013). Migrants with better jobs and aspire to earn more with higher education will experience high levels of frustration when these do not materialize due to unequal opportunities and discriminatory treatment (Wodtke, 2012).

Highly educated migrants inevitably spend more time with individuals from the host community. They are more exposed to local publications due to their workplace, ability to understand the local language, and the neighborhood in which they live (de Vroome et al., 2014a; Di Saint Pierre et al., 2015; Verkuyten, 2016). We can understand these outcomes from the social psychology perspective of intergroup contact. The intergroup theory suggested that more contact with outgroup members will improve outgroup attitudes in certain conditions (Allport, 1954). Researchers predominantly focus on positive intergroup contact (Pettigrew & Tropp, 2006). However, intergroup contact can be positive or negative (hostile). Researchers found that although positive contact is more frequent, negative contact has more impactful effects (Graf et al., 2014). Özkan et al. (2021) showed that Syrians' positive direct contact with Turks increased their identification with Turks and decreased their perceived discrimination levels, decreasing their intention to return. Researchers have also shown that negative direct contact with Turks increases Syrians' intention to return by increasing their perceived discrimination levels. Researchers investigating the integration paradox can consider both positive and negative types of intergroup contact in determining perceived discrimination in education, work, and other social life settings to understand why integration is paradoxically related to feeling distant from the host society. More research is needed in different contexts to understand the mixed findings about the integration paradox.